

A NEMZETKÖZI PÉNZÜGYI BESZÁMOLÁSI STANDARDOK BEVEZETÉSÉNEK KIHÍVÁSAI

Tóth Gábor – Széles Zsuzsanna

Összefoglalás

A 2016-os évben jelentős változások következtek be Magyarországon a számviteli beszámolás területén. Ezek a változások minden aktív számviteli szakember munkájára hatással vannak. Egyrészt a biztosítók és egyéb pénzügyi vállalkozások, tőzsdén jegyzett társaságok és az anyavállalatuk felé a konszolidációhoz IFRS-adatcsomagot készítőök a 2016-os idei üzleti évtől kezdődően választhatják, hogy az egyedi beszámolójukat a magyar számviteli törvény helyett a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok alapján készítik el. Másrészt azon vállalkozások, akik nem tartoznak az előbbi vállalkozások közé, ugyancsak hatalmas változásokkal kell, hogy szembenézzenek. A 2015-ben elfogadott számviteli törvényt érintő módosítások minden eddiginél nagyobb változást jelentenek a 2016-os évről készítendő beszámolóikban. Ezek a változások, mint például a rendkívüli eredménykategória eltörlése és a mérleg szerinti eredmény megszüntetése tagadhatatlanul az IFRS-ekhez való konvergenciát testesítik meg. A kutatás célja bemutatni, hogy IFRS-ek bevezetése során milyen kihívásokat kell leküzdeni. Mindezt olyan kutatások eredményeinek bemutatása révén, melyek korábbi, külföldön megvalósított IFRS-bevezetésekről készültek.

Kulcsszavak: *IFRS, számviteli törvény, harmonizáció, adózás*

JEL: M41

The challenges of IFRS adoption

Abstract

In 2016 significant changes have occurred in Hungary in the field of financial reporting. These changes impact on all active accounting professional's daily lives. This is the first business year, when the insurance companies and other financial firms, the listed companies and the companies who reported according to the IFRS to their parent company because of the consolidation can prepare their separate financial reports in accordance with International Financial Reporting Standards (IFRS) instead of the Hungarian law of accountancy. The rest of the companies should also be tremendous changes to face. The amendments to the Hungarian law of accountancy adopted in 2015 are very significant and impact almost everyone in this area. These changes such as the abolition of the balance sheet profit and the extraordinary profit category are undeniable convergence to the IFRS. The aim of this paper is to show the challenges of the IFRS adoption through the presentation of recent foreign research results.

Keywords: *IFRS, Hungarian law of accountancy, harmonization, taxation*

MARK: M41

Bevezetés

A 2016-ban realizálódott változások több éves előkészítő munkának és a folyamatos IFRS-ekhez való konvergenciának köszönhetően következhetnek be. Ezek az események a magyarországi tőzsdei vállalkozások konszolidált beszámolója IFRS-ek szerinti elkészítésének kötelezővé tételéhez mérhetőek mind jelentőségükben, mind volumenükben. Egyrészt a biztosítók és egyéb pénzügyi vállalkozások, a tőzsdén jegyzett társaságok és az anyavállalatuk felé a konszolidációhoz IFRS-adatcsomagot készítőik az idei üzleti évtől kezdődően választhatják, hogy az egyedi beszámolójukat a magyar számviteli törvény (2000. évi C. törvény a számvitelről) helyett a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok (IFRS) alapján készítik el. Másrészt azon vállalkozások, akik nem tartoznak az előbbi vállalkozások közé, szintén hatalmas változásokkal kell, hogy szembenézzenek, mivel a 2015-ben elfogadott számviteli törvényt érintő módosítások (2015. évi CI. törvény a számvitelről szóló 2000. évi C. törvény, valamint egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról) minden eddiginél nagyobb változást jelentenek a 2016-os évről készítendő beszámolóikban. Ezek a változások, mint például a rendkívüli eredménykategória eltörlése és a mérleg szerinti eredmény megszüntetése tagadhatatlanul az IFRS-ekhez való konvergenciát testesítik meg. Ennek kapcsán szedtük össze a rendelkezésre álló irodalomból azokat a kutatásokat, tanulmányokat, amelyek a már megvalósult IFRS-adoptációk hatásait, előnyeit, kihívásait vizsgálják. Ennek bemutatása reményeink szerint segít közelebb vinni az olvasót a Magyarországon zajló változásoknak és azok hatásainak a megértéséhez.

Anyag és módszer

Jelen tanulmány korábbi témát érintő kutatások, cikkek, tanulmányok feldolgozásán alapuló szekunder kutatás.

Piaci várakozások, az IFRS-ek bevezetésének kihívásai

A 21. századi könyvvizsgálati botrányok folyamatosan felhívják a figyelmet arra, hogy a pénzügyi beszámolás minőségének javítása szükségessé vált. (Bouchareb, 2014) Bár a leginkább nyilvánosságot kapó és legtöbb érdekhordozót érintő botrányok, mint például a világszerte hírhedt ENRON- vagy a hazai Questor-botrány esetén nem tisztán a számviteli rendszerek hiányosságai voltak felelősek a kialakult helyzetért, ennek ellenére pozitívan hatottak a

számviteli szabályozás fejlődésének dinamikájára, ami kedvező hatással volt az IFRS-ek fejlesztésére, elterjedésére is. Ez nagyrészt köszönhető az úgynevezett elvárási résnek, ami a számviteli szakmával kapcsolatban egyértelműen létezik. Ez azt jelenti, hogy a számviteli szakma valós feladatai és felelősségi körei, illetve a társadalmi elvárások között eltérés van, többet vár el a társadalom például a könyvvizsgálóktól, mint ami valóban a feladatuk. (Füredi-Fülöp, 2014) Ettől függetlenül az ilyen eseményeket követően mindig aktivizálják magukat a szabályozók, és látványos, sokszor hatékony intézkedéseket fogantatósítanak a piaci szereplők bizalmának visszaszerzése érdekében. (Bouchareb, 2014) Bár ezek a folyamatok összességében pozitívak, a piac szereplőiben hamis reményeket ébresztenek a jövőbeni számviteliekönyvvizsgálói botrányokkal kapcsolatban. Hiszen ha a botrányok valódi oka nem egyedül a számviteli rendszerekre vezethető vissza, akkor kizárólag a számviteli rendszerek fejlesztése nem lehet kielégítő válasz rájuk. Magyarországon ezt felismerték, a Questor-botrány után gyökeres változtatásokat eszközöltek a felügyeleti rendszerben és a számviteli-könyvvizsgálói szabályozásban, képzésben egyaránt. Ezeknek a könyvvizsgáló szakma által vitatott reformoknak a hatékonyságát az elkövetkező évtizedek eredményeinek tükrében tudjuk csak elfogulatlanul, megalapozottan megítélni.

Az európai tőzsdék eredményei alapján a piaci szereplők várakozásai az IFRS-ek bevezetésével kapcsolatban egyértelműen pozitívak. Egy harvardi tanulmány az európai tőzsdék reakcióját vizsgálja az IFRS-bevezetéssel kapcsolatos fontosabb események kapcsán. Eseménynek nevezik azt a történést, ami 2002 és 2005 között következett be, és a piac szereplői számára valószínűbbé vagy kevésbé valószínűbbé tették az IFRS-ek bevezetését. A vizsgálat azt tekinti IFRS-bevezetésnek, hogy kötelezővé tették az európai tőzsdéken jelen lévő cégek konszolidált beszámolójának IFRS-ek szerinti összeállítását. Elmondható, hogy a kutatás eredményei szerint mind a vállalkozói, mind a befektetői oldal pozitívan fogadja az IFRS-ek bevezetését. Ezt a következtetést a piacok reakciói is alátámasztották. Először az összesített piaci reakciókat vizsgálták, az eredmények azt mutatják, hogy a befektetők pozitívan reagáltak az IFRS-bevezetésre, ezt mind az aggregált piaci reakciók, mind az egyes eseményekre való reakciók igazolták. Pozitívak voltak a változások, ha az események növelték az IFRS-ek bevezetésének valószínűségét (13 esetben), negatívak voltak a változások, ha csökkentették azt (3 esetben). Az előbbiekkal konzisztens az a tény is, hogy a befektetők szerint a bevezetés hasznai meghaladják annak költségeit,

tehát összességében véleményük szerint nettó haszon az IFRS-bevezetés. A befektetők várározása a jövőre nézve, hogy a közzétett információk minősége javulni, az információs asszimetria csökkenni fog, a standardok alkalmazása és a konvergencia pedig előtérbe fog kerülni. (Armstrong, 2008)

Konvergencia alatt azt a törekvést kell érteni, ami arra irányul, hogy az IFRS-ek és a nemzeti számviteli szabályozás között fennálló különbségeket csökkentse. Ezek a pénzügyi kimutatások készítésének gyakorlatában meglévő különbségek megnehezítik a különböző országokban jegyzett vállalkozások pénzügyi kimutatásainak összehasonlítását. Az ebből fakadó költségek és a külföldi tőzsdére való kijutásért folyó verseny keresletet generál a számviteli szabályozások konvergenciája iránt. A számviteli szabályozások konvergenciája önmagában nem javítja a pénzügyi kimutatások megbízhatóságát, a standardalkotóknak inkább az etikai kérdésekre kellene koncentrálniuk, amivel elősegítenék a pénzügyi kimutatások megbízhatóságának, összehasonlíthatóságának, konzisztenciájának és minőségének növekedését. (Ebimobowei, 2012)

A pozitív piaci várározások mindenképpen lendületet adnak, és jó hatással vannak az adott folyamatokra, viszont hosszú távon kizárólag a piaci elvárások nem képesek az elvárt eredményeket produkálni. A hamelini furulyás (pied piper) ősi története mára azoknak a vezetőknek a metaforájává vált, akik ráveszik az embereket, hogy kövessék őket úgy, hogy busás hasznot, nagy előnyöket kínálnak, elrejtve az ezért fizetendő költségeket és vállalandó kockázatokat. Az IFRS-monopólium kiépítése nem az első megjelenése a hamelini furulyásnak a modern gazdaság történetében. Az euró 1999-es bevezetésekor hatalmas népünnepélyt csaptak az érintett államok a nagy esemény tiszteletére, a bevezető államok állampolgárai számára kizárólag az új pénznem előnyei lettek prezentálva, a költségek és kockázatok nem. Azóta többször is megkérdőjeleződött az euró bevezetésének indokoltsága. (Sunder, 2011) A szélsőségesebbek egyenesen annak létjogosultságát vitatják, de az elmúlt évek euróvezetési válságai a feltétel nélküli támogatókat is a valódi gazdasági hasznok, költségek és kockázatok átgondolására készítették.

Vita tárgya, hogy az IFRS-ek valójában hozzájárulnak-e a fejlődéshez, vagy a vállalkozások csak azért adaptálják azokat, mert érvényesül az úgynevezett „hálózati hatás”. Az IFRS-eket a legtöbb helyi szabályozáshoz viszonyítva fejlettebb, jobb minőségű számviteli szabályozásnak tartják, melynek segítségével a pénzügyi kimutatások összehasonlíthatóbbá, jobb minőségűvé válnak.

A globalizáció, a határon átívelő üzletmenet egyszerűsítése, a külföldi tőke megszerzésének lehetősége és egyéb intézményi tényezők teszik vonzóvá az IFRS-ek alkalmazását. A korábbi bevezetések tapasztalatai azt mutatják, hogy a hatékony bevezetéshez szükséges a megengedő intézményi keretrendszer, a megfelelő számviteli képzés, oktatás és egy hatékony kapacitásbővítő program, ami lehetővé teszi, hogy felkészítsék a különböző érdekhordozókat a közelgő átmenetre és a kihívásokra. (Odia, 2013)

A bevezetést ellenzők véleménye szerint túlzás, amit a bevezetést támogatók az IFRS-ek széles körű elterjedésétől várnak a pénzügyi kimutatások globális összehasonlíthatóságának javulásával kapcsolatban. A számviteli standardok nem csupán súlyok és mértékegységek uniformizált rendszere, sokkal inkább olyan, mint a nemzeti fizetőeszköz, mindkettő összetett szerepet tölt be a modern nemzetgazdaságokban. Az IFRS-ek monopóliumának egyértelmű hátránya lenne, hogy megszüntetné annak a lehetőségét, hogy alternatív megoldásokat hasonlítsunk össze bizonyos problémák számviteli kezelésével kapcsolatban. Ezen kívül megszűnik annak a lehetősége, hogy a számviteli szabályozások a helyi gazdasági környezetre legyenek szabva. Az IFRS-eknek a befektetők döntése alapján versenykörnyezetben való fejlesztése minden további nélkül elfogadható. Ha piacok és szereplőik úgy döntenek, hogy ezeket a standardokat alkalmazzák, akkor legyen úgy. De ne tévesszük szem elől, hogy mekkora károkat okozhat a piacoknak és a gazdaságnak, ha az IFRS-eknek a nemzeti kormányok felhatalmazása alapján világmonopóliumot garantálunk! (Sunder, 2011) A szabad piaci körülmények között működő szervezetek, így a standardalkotók is folyamatos ösztönözés alatt vannak, hogy innovatívak legyenek, ugyanez nem mondható el az állami hátszéllel, monopóliumként működő szervezetekről. A standardalkotó szervezetek rugalmatlansága hatalmas károkat okozhat a piac szereplői számára, hiszen olyan területet szabályoz, aminek folyamatosan le kell követni a vállalkozói szektor fejlesztéseit, amik nemegyszer szándékosan a számviteli szabályozás hiányosságait szeretnék kihasználni, azokból szeretnének előnyt kovácsolni. (Karim, 2014) A rendszer lassúságát jól szemlélteti, hogy a lízingek átstrukturálásának szükségességéről már 2000-ben közzétettek tanulmányokat (Nailor and Lennard, 2000 in [Karim, 2014]), viszont az új lízingstandard (IFRS 16) a 2019. január 1-jén vagy azt követően kezdődő éves beszámolási időszakokra érvényes. (Deloitte Magyarország, 2016) A hosszú szolgálati időnek köszönhetően a feltárt kiskapukat évekig használhatják a vállalkozások, és ha ezek nem kapnak megfe-

lelő nyilvánosságot, akkor az ENRON-botrány által okozott károkhoz mérhető veszteségeket okozhatnak a piac többi szereplője számára. Az ENRON megtévesztő pénzügyi beszámolási gyakorlatát vizsgálva megállapítható, hogy az adott szabályozási környezetet kihasználva olyan gazdasági tranzakciókat terveztek, amelyek révén eltitkolhatták a vállalatcsoport valós eladósodottságát, veszteségeit megtévesztve a befektetőket és a hitelezőket, mesterségesen magasan tartva ezzel a részvényárfolyamaikat. Egy leegyszerűsített példa: az ENRON létrehozott úgynevezett SPE (Special Purpose Entity)-ket, melyeket a hatályos US GAAP-ek szerint nem kellett konszolidálni, úgynevezett „off balance sheet”-tétel volt. Ezután ezekbe az SPE-kbe csoportosították át az adósságokat és veszteségeket. Egy tipikus tranzakció során az ENRON saját részvényt adott el az erre a célra létrehozott SPE-nek, emellett közvetetten vagy közvetlenül garanciát vállalt az SPE-k értékéért. Az SPE-kben lévő eszközökre hitelt vett fel, amit az SPE értékével fedezett, amiért az ENRON garanciát vállalt. Így a befektetők is kockázatmentesnek ítélték meg a tranzakciókat, és az ENRON részvényárfolyamai is tovább emelkedhettek. (Schwarcz, 2003) A fenti példa is jól szemlélteti, hogy a standardalkotóknak ébernek kell lenniük, figyelniük kell a piacokat és azok változásait, hogy a dinamikus és rendkívül gyorsan változó piaci körülményeket szabályozni tudják, az esetleges visszaélések lehetőségét minél előbb le tudják zárni. 2002-ben az amerikai számviteli botrányokat követően kiadásra került a SOX-ként emlegetett Sarbanes Oxley Act. Ebben a törvényben visszautalnak a National Capital Markets Efficiency Act of 1996-ra, amelyben az Amerikai Kongresszus utasította a Securities and Exchange Commissiont (SEC), hogy támogassa magas színvonalú nemzetközi számviteli standardok fejlesztését, amint lehetséges. Gyakorlatilag a SOX alapján az amerikai rendszernek el kellett mozdulnia az IFRS-ek felé. Ebben a törvényben az Amerikai Kongresszus megköveteli a SEC-től, hogy készítsen tanulmányt az amerikai beszámolási rendszernek az elvalapú számviteli rendszerekre történő átállításáról. (Fosbre, 2009) Így elmondható, hogy ezeknek az Egyesült Államokban bekövetkezett számviteli botrányoknak nagy szerepe volt a US GAAP IFRS-ekkel szembeni alulmaradásában. A standardalkotók monopolhelyzetének és az új standardok kötelezővé tételének további következményei is lehetnek. Tegyük fel, hogy a standardok a vállalkozók többségének előrelépést jelentenek, ettől még vannak olyan vállalatok, sőt régiók is, ahol semmi nem teszi szükségessé a pénzügyi beszámolás alapjának leváltását. Erre mutat rá egy Romániával foglalkozó tanulmány. Románia már az

EU-s tagsága előtt lépéseket tett az IFRS-ek bevezetése felé. A kutatásba a Bukaresti Értéktőzsde (BSE) felső két szintjén jegyzett vállalkozások lettek bevonva, melyek gyakorlatilag Románia legjelentősebb vállalkozásait jelentik. A tanulmány célja, hogy bemutassa a legjelentősebb romániai vállalkozások pénzügyi igazgatóinak véleményét az IFRS-bevezetésről a saját cégüknél és általánosan. Az eredmények szerint a legtöbb vállalkozás nem önkéntes alapon vezette be az IFRS-eket, hanem kizárólag a szabályozási követelmények miatt. Nem a saját akaratuk volt, hogy esetleg hozzájuthassanak a nemzetközi pénzügyi piacok nyújtotta forrásokhoz, nem a menedzsment elvárásai, esetleg részvényesi nyomás volt a fő mozgatórugó. A kutatásból kiderül ennek az oka is. Romániában a pénzügyi piacok igen fejletlenek, alacsony szinten vannak. A vállalkozások finanszírozzák a saját tevékenységüket, a fejlesztéseket pedig bankok segítségével vagy saját forrásaikkal hajtják végre, ilyen finanszírozási struktúrával is fent tudták tartani a tevékenységüket, nem volt szükségük a külföldi pénzpiacok felé jobban nyitni. Ebből adódóan érthető, hogy nem saját elhatározásból tértek át az IFRS-ekre, aminek a legnagyobb ösztönzője, hogy a külföldi pénzpiaci forrásokat könnyebben elérhetővé teszik az alkalmazóik számára. (Munteanu, 2011) Ezek az előnyök természetesen nem garantáltak, amik biztos, azok az áttérés kezdeti költségei és az áttérésből adódó kockázatok.

Ahhoz, hogy megértsük a jövő kihívásait, át kell tekintenünk, hogy melyek azok a tényezők, amik az IFRS-implementációra és -fejlesztésre hatással vannak. Ilyen faktorok a kulturális és szociális értékek, jogi rendszer, politikai rendszer, gazdasági környezet, üzleti tevékenységek, tőkepiacok, standardalkotási folyamatok és az országok együttműködési hajlandósága. Ha ezeket a kihívásokat teljesen megértjük, akkor a jövőbeli standardbevezetések során az ebből adódó nehézségek mérsékelhetővé válnak. (Abusef, 2014) Minden vállalkozásnak, akinek IFRS-ek szerint is el kell készítenie a beszámolóját, meg kell határoznia azokat a területeket, ahol szignifikáns változások következnek be az eszközökben, tőkeelemekben és külső forrásokban. Továbbá azokat a területeket, melyek változásai hatással vannak a beszámoló vállalkozásról alkotott képére. (Čejková, 2005) Az Egyesült Államok valószínűleg a projekt előterében lesz, a lobbisták és politikusok biztosítani fogják, hogy a hazai vállalkozások semmilyen hátrányt ne szenvedjenek a számviteli standardok közötti konvergencia eredményeként. Ezen felül minden számvitelt érintő területre (adózás, könyvvizsgálat, pénzügy, menedzsment, oktatás) hatással lesz

a konvergenciaprojekt. (Harper, 2012) A kihívások tehát nem csak mikro-szinten értendők, makro- és nemzetközi szinten is meg kell határozni azokat a területeket, amelyek érintettek lehetnek. Nem szabad figyelmen kívül hagyni az egyes országok, régiók vagy akár kontinensek érdekérvényesítő erejét. Törekedni kell az egyensúly fenntartására, ezzel is biztosítva a standardalkotás és szabályozás függetlenségét. Az IFRS-ek intézményrendszerének és a standardalkotás folyamatainak kialakításánál ezeket a tényezőket is figyelembe vették.

Az Indiai Nemzeti Bank (Reserve Bank of India) alelnöke, Chakrabarty szerint az IFRS-ek implementációjának sarokkövei a képzés, oktatás és a készségek fejlesztése. Minden érdekhordozónak el kell sajátítania a standardok rendelkezéseit, természetesen szakterületétől függően különböző mélységben. Minden szereplőnek tisztában kell lennie a kötelezettségeivel, teendőivel. A képzési intézményeknek proaktívan kell fellépniük, és a képzésben résztvevőknek is törekedniük kell, hogy az új keretrendszerrel magabiztos elméleti tudásra tegyenek szert. Nem csak számviteli kérdéskörrel van szó, és az, hogy a nem számviteli vonatkozásokat miképp kezeljük, meghatározza az IFRS-ek bevezetésének sikerességét. (Chakrabarty, 2011) Az előbbieket teljesítése a jövőre nézve a felsőoktatási intézmények, politechnikumok és a szakmai kamarák képzésének IFRS-ekkel való kibővítése útján érhető el. (Akanke, 2012) Jelenleg Magyarországon a felsőoktatásban megtalálható számviteli jellegű szakokon, mint például a pénzügy, számvitel alapszakokon és a számvitel mesterszakokon a hallgatók találkoznak nemzetközi számviteli standardokkal foglalkozó kurzusokkal, szemináriumokkal, ezen tárgyak abszolválása semmilyen IFRS-ekkel a kapcsolatos tevékenységre nem jogosítja fel őket, de segíti az IFRS-ek általános megismerését, terjedését, és a későbbi specializációhoz is alapokat nyújt. Magyarországon, mint szerte Európában elérhetőek a számviteli szakemberek számára a különböző nemzetközi számviteli képzések, mint például a DipIFR, az ACCA vagy az ICAEW IFRS. Ezen kívül a magyar képzési rendszerbe illesztve elindításra kerültek IFRS mérlegképes könyvelő képzések (240 óra, ~190 eFt), és az okleveles könyvvizsgálók is szerezhettek IFRS-minősítést a regisztrációjukhoz (80 óra, ~200 eFt). Nagy előrelépés, hogy aki jelenleg végzi az okleveles könyvvizsgáló képzést, a számvitel és elemzés modulon belül a számvitel nemzetközi szabályozása részmodult, amelyben az IFRS-ek oktatása zajlik, emelt óraszámban (80 óra) fogja hallgatni, ezáltal regisztrációja megszerzésekor IFRS-minősítésre jogosult. A képzések igénybevételének lehetősége még nem garantálja a tudás rohamos terjedését,

főképp, ha figyelembe vesszük, hogy az előbb említett képzések önköltséges formában hozzáférhetőek, és a képzések, vizsgák és a jegyzetek együttes költsége a magyar fizetésekhez mérve igen magas. Szükség van ösztönzőkre, rendszeren belüli garanciákra, amelyek biztosítják, hogy csak a megfelelő tudással és kompetenciával bíró személyek végezzenek könyvviteli, könyvvizsgálói szolgáltatásokat az IFRS-ek szerint. Ezt szolgálja, hogy jelenleg Magyarországon IFRS-ek szerinti beszámolót csak olyan regisztrált mérlegképes könyvelő készíthet, aki IFRS mérlegképes képesítéssel rendelkezik, továbbá ezen beszámoló könyvvizsgálatát kizárólag olyan bejegyzett könyvvizsgáló vagy olyat foglalkoztató könyvvizsgáló cég láthatja el, aki rendelkezik IFRS-minősítéssel. A nem számviteli szakemberek oktatása nem akkreditált keretek között folyik, számukra IFRS-tudással és -tapasztalattal rendelkező szakemberek tartanak továbbképzéseket, számukra a megértés és átállás minden bizonnyal több időt fog igénybe venni, köszönhetően a jóval alacsonyabb érintettségnek és képzési intenzitásnak.

Amikor a számvitel és adózás kapcsolatrendszerét vizsgáljuk, feltételezünk egy speciális, pénzügyi kimutatások adatait felhasználó szereplőt, az államot. A számvitelnek el kell fogadnia ezt, és olyan eljárásokat, elszámolási rendszereket kell kialakítania, hogy ennek a szereplőnek az adatigényét is ki tudja elégíteni. (Anton, 2015) Az ötlet, hogy a pénzügyi kimutatásokat használjuk kiindulási alapként az adóalap meghatározásához, elméleti és praktikus okokra egyaránt visszavezethető. Az elméleti megalapozottságként a valódi gazdasági haszon megadóztatásának igényét tudjuk felmutatni. Gyakorlati ok pedig, hogy sok országban nem fejlesztették külön az adószámvitelt függetlenül a pénzügyi számviteltől (költség-haszon elv), így adózási célra is a pénzügyi számvitel adatait tudják felhasználni. Ahol kialakult adószámvitel, ott a pénzügyi számvittel azonosak az értékelési elvek. A részletszabályok ugyan eltérnek, de a jövedelem fogalma ugyanazon logika alapján épül fel. (Fakile, 2013) A különböző nemzetek kormányai eltérő válaszokat adnak az IFRS-átterésből fakadó adózással kapcsolatos kérdésekre. Van, ahol továbbra is a nemzeti számviteli szabályozás szerint vezetett könyvek adataiból kell kiindulni az adóalap meghatározásakor, máshol az adószabályok kerülnek kiegészítésre, hogy ezzel is támogassák az IFRS-implementációt. Továbbra is a nemzeti számviteli szabályokat alkalmazzák többek között Líbiában, Tunéziában, Nigériában, Németországban, míg az IFRS-eket is használhatják már adózási célra például az Egyesült Királyságban és Kanadában. (Mulyadi, 2012) Az

az elképzelés, miszerint egy vállalkozásnak kötelezően több számviteli szabályozás szerint kell vezetnie a könyveit és készítenie a pénzügyi kimutatásait, első hallásra alapvetően elhibázottnak tűnik, feltételezhető, hogy ideiglenes jelleggel kell csak így működnie vállalkozásoknak. Azonban sajnos vannak tapasztalatok, melyek ennek éppen az ellenkezőjét bizonyítják. Csehországban 2004 óta vannak vállalkozások, melyeknek kötelező jelleggel az IFRS-ek szerint kell vezetniük könyveiket és készíteniük a beszámolójukat. A cseh adótörvények ennek ellenére nem fogadják el az IFRS-eket az adóalap megállapításának alapjául, változatlanul a cseh számviteli szabályozás alapján kell kalkulálni az adókötelezettségeket. (Jiraskova, 2013) A cseh példa immáron több mint 10 éve kényszeríti az IFRS-ekre kötelezett vállalkozásokat a párhuzamosan több számviteli szabályrendszernek való megfelelésre, ami nemcsak a józan észnek, de az IFRS-ek elterjedése egyik céljának, a társadalmi költségek csökkentésének is ellentmond. A kérdéskör magyarországi kezelésének vizsgálatához tisztában kell lenni azzal, hogy melyek azok az adókötelezettségek, melyeket a pénzügyi beszámolók adataiból kiindulva kell meghatározni, így az IFRS-bevezetéssel érintettek. Az adók csoportosítása többféleképpen történhet, a szokásos megközelítések közé tartoznak az alábbiak: közvetett vagy közvetlen adók, helyi adók vagy a központi költségvetés adói, vállalkozásokat vagy magánszemélyeket terhelő adók, nyereséget, forgalmat vagy vagyont terhelő adók. Először nézzük meg azokat a kategóriákat, amelyeket nem érinti az IFRS bevezetés. A közvetett adókat nem érinti ez a probléma, mert azok alapja egzaktul meg van határozva a kapcsolódó adószabályokban, így már jelenleg is a számviteli rendszereknek nyilván kell tartaniuk pl. külön áfaértéket az egyes könyvelt tételekkel kapcsolatban, hogy mind a számviteli törvénynek, mind az adótörvényeknek meg tudjanak felelni. Ahol a jelenlegi szabályozást megfelelően támogatta a számviteli rendszer, ott az IFRS-áttérés után sem adódhat ebből fennakadás. Ugyanez igaz a forgalmat terhelő adókra is, tekintve, hogy ezek gyakorlatilag lefedik a közvetett adók körét. A vagyont terhelő adók helyi adók, melyek kivetéssel kerülnek megállapításra, és megállapításuk során ingatlan-nyilvántartási adatok jelentik a kiindulási alapot, melyek az IFRS-ek bevezetése okán nem változnak. A magánszemélyeket terhelő adók értelemszerűen nem okozhatnak problémát. Az, hogy egy adó helyi adó, vagy a központi költségvetéshez tartozik, indifferens ebből a szempontból, mindkét kategóriában vannak az IFRS-átállással érintett és nem érintett adónemek egyaránt. A vállalkozásokat terhelő közvetlen adók, nyereségadók érintettek

az IFRS-áttérés által. A konkrét érintett adónemek a következők: társasági adó, innovációs járulék, helyi iparűzési adó. A társasági adó törvény egy új alapelvvel egészült ki: az IFRS-ek rendelkezéseivel való összhang azon adózók esetében, akik az IFRS szerint állítják össze beszámolójukat, kivéve, ha a társasági adó törvény kifejezetten nem utal a számviteli törvény szerinti alkalmazásra. (Nemzeti Adó- és Vámhivatal, 2015a) Az innovációs járulék alapja a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény 39. § (1) bekezdése szerint meghatározott adóalap, csökkentve a Htv. szerint kimutatott, külföldi telephelyre jutó iparűzési adóalaprészt összegével. (Nemzeti Adó- és Vámhivatal, 2015b) Az előbbiekből következően a társasági adó és a helyi iparűzési adó alapjának vizsgálata szükséges. A 2016-ban hatályba lépő változások mindkét érintett törvényben olyan módosításokat tartalmaznak, melyek szándékuk szerint eliminálják az IFRS-ek alkalmazásából eredő eltéréseket. Ez a gyakorlatban úgy valósulhat meg, ha mind az áttéréskor fennálló kumulált eltérések, mind az évről évre megjelenő különbözetelek korrigálásra kerülnek. A kettős adóztatás és az adóelkerülés megakadályozása érdekében az áttérés évében speciális korrekciókat kell végrehajtani a kumulált eltérések feloldásának érdekében. Ezek jellemzően a korábban leadózott tételek újbóli leadóztatásának visszakorrigálását, illetve a le nem adózott, IFRS-ek szerint már korábban leadózendó tételek adóalapba való visszatételét jelentik. A helyi iparűzési adó évről évre megjelenő különbözeteinek kiszűréséhez a nettó árbevétel, az eladott áruk beszerzési értéke és az anyagköltség fogalmának meghatározása volt a legfontosabb feladat. A társasági adónál pedig a fogalmak definiálásán túlmenően az adóalap meghatározásánál kiindulási alapként figyelembe veendő „adózás előtti eredmény” meghatározása volt az egyik kulcskérdés. A fogalmak többsége követi az iparűzési adóban használt fogalmak logikáját, sőt van, hogy konkrétan vissza is utal rájuk. Az adózás előtti eredmény meghatározása pedig az IFRS-ek szerint nem adózás előtti eredmény terhére elszámolt tételek (jellemzően pl.: az iparűzési adó, innovációs járulék ráfordításai) és egyéb speciális tételek visszakorrigálását jelenti. Minden áttérőnek bejelentési kötelezettsége van a NAV, a KSH és az MNB által felügyelt társaságoknak az MNB felé is, ezen felül az áttérni szándékozó társaságoknak az áttérésre való felkészültségét igazoló könyvvizsgálói jelentéssel is rendelkezniük kell, amit a hatósági szándékbejelentéshez csatolni kötelesek. Garanciális szabályként egy kvázi IFRS jövedelem- (nyereség-) minimumot is bevezettek, miszerint az áttérés és az azt követő adóév adóalapja nem lehet kisebb az áttérést megelőző adóév adó-

alapjánál. A társasági adó jövedelem- (nyereség-) minimumához hasonlóan nyilatkozattal ez a kötelezettség is kiváltható. (Deloitte Magyarország, 2016) Hogy a semlegesítés valóban sikerrel járt-e, azt az áttérés utáni adóalapok részletes vizsgálatával lehetne csak bebizonyítani. Belátható, hogy ez a terület hatalmas kockázatokat rejt magában mind vállalkozói, mind költségvetési oldalról. Ennek kivédése érdekében ajánlott lenne az adóhatóság és az érintett vállalkozások szoros együttműködése annak érdekében, hogy egyik fél érdekei se sérüljenek feleslegesen az áttérés kapcsán.

Következtetések, javaslatok

Az IFRS-ek piacvezetői pozíciója, ha így folytatódik a terjedésének dinamikája, monopóliumszerű állapotot eredményezhet, ami több veszély is rejt magában: mint például a számviteli szabályozás reagálóképességének romlása, alternatív kezelési módok hiánya stb. Az átállás előfeltétele a megfelelő képzés biztosítása az érintettek számára. Figyelembe kell venni a bevezetés ütemezését, az oktatók hatalmas tömegét és az oktató ismeretek bonyolultságát is. Illetve azt, hogy a megfelelő tudás és kompetenciák nélkül ne készülhessen IFRS-alapú számviteli beszámoló, könyvvizsgálói jelentés. Az adózás is érintett, mivel a vállalkozók által fizetett nyereségadó alapjának számítása a pénzügyi számvitel adataiból indul ki. Ez vitathatatlanul nagy kihívást jelent a nemzetállamok számára, a Magyarország által erre a kihívásra adott válaszok (adótörvények IFRS-ekhez igazítása garanciális szabályok mellett) megfelelőnek tűnnek, amit majd az éles bevezetés tapasztalatai fognak megerősíteni vagy cáfolni. Ha mindezen kihívásra megfelelő válaszokat tudunk adni, akkor jutalmul az IFRS-ek bevezetése az elvárások szerint átláthatóságot, összehasonlíthatóságot, globálisan elterjedt, magas színvonalú standardok alapján készült pénzügyi kimutatásokat ad számunkra. A társadalmi költségek csökkenni fognak, a nemzetközi befektetések és a határon átnyúló kereskedelem pedig fejlődni fog.

HIVATKOZOTT FORRÁSOK:

- ABUSEF, E. O. A. – RATHI, N. S. (2014): Innovations in international accounting and taxation. *International Journal of Management (IJM)*, 5/2, 69–74.
- AKANDE, A. O. – IKPEFAN, O. A. (2012): International Financial Reporting Standard (IFRS): Benefits, obstacles and intrigues for implementation in Nigeria. *Business Intelligence Journal*.
- ANTON, C. E. (2015): Fiscal and accounting policies on the income taxes. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov*, 5/8/57/2, 245–252.
- ARMSTRONG, C. S. – BARTH, M. E. – JAGOLINZER, A. D. – RIEDL, E. J. (2008): Market Reaction to the Adoption of IFRS in Europe. *Harvard Business School Working Paper*, 1–48.
- BOUCHARB, M. – AJINA, A. – SOUID, S. (2014). Does the Adoption of IAS/IFRS with a Strong Governance Mechanism Can Deter Earnings Management? *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 3/1, 264–282.
- ČEJKOVÁ, V. – HÝBLOVÁ, E. (2005): International Financial Reporting Standards. *BIATEC*, 13/11, 26–28.
- CHAKRABARTY, K. C. (2011): Introduction of International Financial Reporting Standards (IFRS) issues and challenges. Nyilvános beszéd, Mumbai 2011. február 11.
- Deloitte Magyarország (2016): www2.deloitte.com
- EBIMOBOWEI, A. (2012): Convergence of Accounting Standards: The Continuing Debate. *Asian Journal of Business Management*, 4/2, 159–165.
- FAKILE, A. S. – FABOYEDE, O. S. – NWOBU, O. (2013): The Impact of International Financial Reporting Standards on Taxation. *International Journal of Business and Social Science*, 4/10, 169–174.

- FOSBRE, A. B. – KRAFT, E. M. – STOCKTON, R. – FOSBRE, P. B. (2009): The globalization of accounting standards: IFRS versus US GAAP. *Global Journal of Business Research*, 3/1, 61–71.
- FÜREDI-FÜLÖP, J. (2014): A könyvvizsgálati elvárás rész létezésének vizsgálata. Letöltve 2016. 07. 19-én a SZAKma című könyvvizsgálati és adózási szakportál weboldaláról: http://szakma.hu/data/cikk/10/355/cikk_100355/FurediFulop_Judit_A_konyvvizgalati_elvarasi_res_letezesenek_vizsgalata.pdf
- HARPER, A. – LEATHERBURY, L. – MACHUCA, A. – PHILLIPS, J. (2012): The Impact of switching to International Financial Reporting Standards On United States businesses. Letöltve: <http://www.cluteinstitute.com/ojs/index.php/JIER/article/viewFile/7374/7442>
- JIRASKOVA, S. (2013): Range data reported to the requirements of the IAS 12 and impact of the IFRS adoption. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae*, 61/4, 961–966.
- KARIM, J. – SUNDER, S. (2014). Monopoly versus Competition in Setting Accounting Standards. *ABACUS*, 50/4, 369–385.
- MULYADI, M. – SOEPRİYANTO, G. – ANWAR, Y. (2012): IFRS adoption and taxation issue. *International Journal of Arts and Commerce*, 1 / 7, 159–165.
- MUNTEANU, L. (2011): The Benefits of IFRS Adoption – A survey of Chief Financial Officers of Romanian Listed Companies. *World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*. 5/11, 1520–1525.
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2015): 41. számú információs füzet: A társasági adó legfontosabb szabályai 2016. Letöltve: https://www.nav.gov.hu/nav/inf_fuz/2016
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2015): 68 számú információs füzet: Az innovációs járulék legfontosabb szabályai 2016. Letöltve: https://www.nav.gov.hu/nav/inf_fuz/2016

- ODIA, J. O. – OGIEDU, K. O. (2013): Issues, Challenges and Lessons for Nigeria and other Adopters. *Mediterranean Journal of Social Sciences* MCSER Publishing, 4/3, 389–399.
- PLOYBUT, S. (2012): Financial Reporting by Small and Medium Enterprises in Thailand. The thesis is submitted in partial fulfillment of the requirements for the award of the degree of Doctor of Philosophy of the University of Portsmouth.
- SCHWARCZ, S. (2003): Enron and the use and abuse of special purpose entities in corporate structures. *University of Cincinnati law review*, 70, 1309–1318.
- SUNDER, S. (2011): IFRS Monopoly: The Pied Piper of Financial Reporting. *Accounting and Business Research* 41/3. 291–306.

Szerzők:

Tóth Gábor

számviteli kiemelt szakértő

MÁV SZK Zrt.

toth.gabor.17@gmail.com

Dr. habil. Széles Zsuzsanna

egyetemi docens

Gazdaságtudományi Intézet

Budapesti Metropolitan Egyetem

szeles.zsuzsanna@gmail.com